

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: مطالعات منطقه‌ای

عنوان:

دیدگاه حزب عدالت و توسعه ترکیه نسبت به تحولات خاورمیانه
(مطالعه موردی سوریه و بحرین) (از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۳)

استاد راهنما:

دکتر سید اسدالله اطهری

استاد مشاور:

دکتر عباس سلطانیلو

پژوهشگر:

هادی عسگری دولاما

تیرماه ۱۳۹۲

كَلَامُ الْإِسْلَامِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: مطالعات منطقه‌ای

عنوان:

دیدگاه حزب عدالت و توسعه ترکیه نسبت به تحولات خاورمیانه
(مطالعه موردی سوریه و بحرین) (از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۳)

استاد راهنما:

دکتر سید اسدالله اطهری

استاد مشاور:

دکتر عباس سلطانلو

پژوهشگر:

هادی عسگری دولاما

تیرماه ۱۳۹۲

تشکر و قدردانی

از استاد گرانقدر و بزرگواریم جناب آقای دکتر سید اسدالله اطهری برای تمام رهنمودهای ارزنده علمی‌شان و مساعدتهای بی‌دریغشان که بی‌شک بدون راهنمایی‌ها و مساعدت‌های آن بزرگواریم این پژوهش به سرانجام نمی‌رسید، کمال سپاس و قدردانی را دارم.

از استاد مشاور بزرگواریم جناب آقای دکتر عباس سلطانلو بی‌نهایت سپاسگذارم.

از خانم دکتر فاطمه شکوهی آذر که زحمت داوری این پایان‌نامه را تقبل نمودند، بی‌نهایت سپاسگذارم.

بارالها تو را سپاس که فضلت را کران نیست و شکرت را زبان نیست.

اثری است کوچک، خیلی کوچک و شاید هیچ‌اما به رسم ادب تقدیم می‌شود:

به مهربانم، اسوه صبر و استقامتم در زندگی

مادرم

تکیه‌گاه استوارم

پدرم

و

همسر عزیزم

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **هادی عسگری دولاما** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۳۵۴۹۰۰ در رشته مطالعات منطقه‌ای که در تاریخ ۹۲/۴/۱۴ از پایان نامه خود تحت عنوان دیدگاه حزب عدالت و توسعه ترکیه نسبت به تحولات خاورمیانه (مطالعه موردی سوریه و بحرین) (از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳) با کسب نمره ۱۸ به حروف هجده و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.
- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر، بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدارک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی دانشجو :

امضا و تاریخ

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۲/۰۴/۱۲ آقای هادی عسگری دولاما دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۸ و با درجه بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

اطلاعات مربوط به پایان نامه کارشناسی ارشد

دانشکده علوم سیاسی

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۸۱۲۹۱۰۲۰
نام و نام خانوادگی دانشجو: هادی عسگری دولاما	شماره دانشجویی: ۸۹۰۶۳۵۴۹۴۰۰	سال و نیم سال اخذ پایان نامه: نیمسال دوم: ۹۱-۹۲
عنوان پایان نامه: دیدگاه حزب عدالت و توسعه ترکیه نسبت به تحولات خاورمیانه (مطالعه موردی سوریه و بحرین) (از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۳)		
نام و نام خانوادگی استاد راهنما: جناب آقای دکتر سید اسدالله اطهری	نام و نام خانوادگی استاد مشاور: دکتر عباس سلطانیلو	
تعداد واحد پایان نامه: ۶ واحد	نمره پایان نامه دانشجو (از ۱۸ نمره):	نمره پایان نامه: ۱۸
تاریخ تصویب پروپوزال: ۹۱/۰۲/۱۸	به عدد: ۱۸	به حرف: هیجده
تاریخ صدور کد شناسایی: ۹۱/۰۸/۱۶	نمره مقاله دانشجو (از ۲ نمره)	نمره مقاله: ۲
تاریخ دفاع از پایان نامه: ۹۲/۰۴/۱۲	به عدد:	به حروف:
تاریخ ارائه مقاله:		
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):		
<p>موضوع مورد نظر دیدگاه حزب عدالت و توسعه ترکیه در مورد تحولات بحرین و جمهوری عربی سوریه می باشد و مبانی نظری استفاده شده در پایان نامه مورد نظر بر مبنای نظریه سازه انگاری ترسیم شده است. در رابطه با پیشینه تاریخی ترکیه با بحرین و جمهوری عربی سوریه به این نتیجه می توان رسید ترکیه با سوریه در مواردی از جمله مسئله اسکندرون، آب و قضیه کردها از زمانهای گذشته اختلافاتی داشته و دارند و در مواردی سعی در برقراری رابطه حسنه مابین خود کرده اند. موضع ترکیه در قبال تحولات داخلی سوریه در ابتدا توصیه محور و در جهت ایجاد اصلاحات سیاسی دموکراتیک و گفتگو بود؛ اما به تدریج با شدت گرفتن بحران و خشونت آمیز شدن اعتراضات در سوریه، مواضع ترکیه تندتر شد و به مرحله اولتیماتوم رسید. در مورد تحولات بحرین نیز مقامات ترکیه با رویکردی متوازن نه تنها کاملاً در کنار یک جبهه قرار نگرفتند، بلکه سعی کردند به گونه ای موضع گیری کنند تا ضمن حفظ منافع خود در منطقه، بر روابط این کشور با طیف متنوعی از بازیگران بحران بحرین تأثیر منفی نداشته باشند. آن ها بر لزوم گفت و گو و اصلاحات دموکراتیک در سطح کشورهای منطقه از جمله بحرین تأکید داشتند و بر هم خوردن نظام امنیتی خلیج فارس و فرقه ای شدن منازعات را مغایر منافع منطقه ای خود دانستند.</p> <p>واژگان کلیدی: حزب عدالت و توسعه، جمهوری عربی سوریه، بحرین، سازه انگاری.</p>		

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	۱-۱) بیان مسئله
۸	۲-۱) بررسی ادبیات موجود
۱۱	۳-۱) سئوالات و فرضیه های تحقیق
۱۱	۱-۳-۱) سؤال اصلی
۱۱	۲-۳-۱) سئوالات فرعی
۱۱	۳-۳-۱) فرضیه تحقیق
۱۲	۴-۱) تعریف مفاهیم
۱۲	۵-۱) متغیرها
۱۳	۶-۱) اهداف تحقیق
۱۳	۷-۱) اهمیت پژوهش
۱۳	۸-۱) روش تحقیق
۱۴	۹-۱) روش گردآوری
۱۴	۱۰-۱) سازماندهی تحقیق
۱۵	فصل دوم: مباحث نظری و تئوریک تحقیق
۱۶	مقدمه
۱۷	۱-۲) نظریه سازه انگاری

۱۹	۲-۲ دیدگاه سازه انگاران در مورد دولت
۲۲	۳-۲ تئوری از دید اندیشمندان سازه انگاری
۲۲	۱-۳-۲ نظریه سازه انگاری تاهامو
۲۳	۲-۳-۲ نظریه سازه انگاری الکساندر ونت
۲۶	۴-۲ سازه انگاری و سیاست خارجی
۲۶	۱-۴-۲ سطح تحلیل
۲۷	۲-۴-۲ منطق رفتار
۲۸	۳-۴-۲ هنجارها
۳۰	۴-۴-۲ تاثیر هنجارها بر سیاست خارجی
۳۳	۵-۴-۲ اشاعه هنجارها
۳۵	۵-۲ فرهنگ گرایی و هویت در روابط بین المللی
۴۰	۶-۲ سازه انگاری و همکاری بین المللی
۴۰	۷-۲ هویت
۴۷	۸-۲ هویت و سیاست بین الملل
۴۹	فصل سوم: روابط ترکیه با بحرین و جمهوری عربی سوریه
۵۰	مقدمه
۵۱	۱-۳ پیشینه تاریخی روابط ترکیه با بحرین و جمهوری عربی سوریه
۵۶	۱-۱-۳ موارد مورد اختلاف
۶۰	۱-۱-۱-۳ مسئله اسکندرون

۶۶ مسئله ی آب (۲-۱-۱-۳)
۶۹ مسئله کردها (۳-۱-۱-۳)
۷۵ موارد اشتراک (۲-۱-۳)
۷۵ تغییر نگرش سیاسی سوریه (۱-۲-۱-۳)
۷۷ تحولات درونی ترکیه (۲-۲-۱-۳)
۷۸ تحولات منطقه خاورمیانه (۳-۲-۱-۳)
۸۱ پیشینه ی تاریخی بحرین (۳-۱-۳)
۸۶ روابط ترکیه و بحرین در قالب شورای همکاری خلیج فارس (۳-۱-۳)
۸۹ فصل چهارم: هسته ی اصلی پژوهش
۹۰ انقلاب های عربی (۱-۴)
۹۵ مواضع ترکیه در قبال بهار عربی (۲-۴)
۹۵ معیارسیاسی (۱-۲-۴)
۹۷ معیاراقتصادی (۲-۲-۴)
۹۷ معیارامنیتی (۳-۲-۴)
۹۸ بحران سوریه (۳-۴)
۱۰۱ سیاست های ترکیه در قبال انقلابهای عربی (۴-۴)
۱۰۳ ارزیابی ترکیه از آسیب پذیری جدی دولت سوریه و دشواری حفظ وضع موجود (۱-۴-۴)
۱۰۳ سیل پناهندگان و مشکلات مستقیم آن با دولت ترکیه (۲-۴-۴)
۱۰۴ احساسات عقیدتی اهل تسنن (۳-۴-۴)

- ۱۰۵..... ۴-۴-۴) تغییر زبان مقاومت در خاورمیانه و رقابت با جایگاه منطقه‌ای ایران
- ۱۰۶..... ۴-۴-۵) ایجاد جبهه ضد شیعی و مهار نفوذ ایدئولوژیک ایران
- ۱۰۷..... ۴-۵) اهداف و منافع ترکیه
- ۱۰۸..... ۴-۶) تاثیرگذار ترین عوامل در تصمیم گیری دولتمردان ترک در زمینه تحولات سوریه
- ۱۰۹..... ۴-۶-۱) روند جاری توسعه اقتصادی- سیاسی ترکیه
- ۱۱۰..... ۴-۶-۲) مسئله ی کردها
- ۱۱۱..... ۴-۶-۳) تفاوتها، روابط و یا اختلافات قومی - تاریخی و عقیدتی در منطقه
- ۱۱۲..... ۴-۷) رویکرد سیاسی ترکیه در قبال بحران سوریه
- ۱۱۳..... ۴-۸) دلایل شکست سناریوی عثمانی گری جدید در سیاست خارجی ترکیه
- ۱۱۶..... ۴-۹) مسئله کردهای سوریه چالشی جدی برای ترکیه
- ۱۱۸..... ۴-۱۰) دیدگاه فرهنگی و سیاسی ترکیه نسبت به سوریه
- ۱۲۰..... ۴-۱۱) چرخش در جهت مخالف
- ۱۲۲..... ۴-۱۲) شیوه های هشدار ترکیه
- ۱۲۳..... ۴-۱۳) سیاست های افراطی ترکیه در قبال سوریه
- ۱۲۳..... ۴-۱۳-۱) فشار بر سوریه
- ۱۲۷..... ۴-۱۴) چالش های ترکیه در رویکرد اخیرش نسبت به تحولات سوریه
- ۱۲۷..... ۴-۱۴-۱) چالش هایی از طرف نیروهای سیاسی - اجتماعی و مذهبی ترکیه درباره سیاست های دولت
- ۱۲۸..... ۴-۱۴-۲) مواضع جدی متحدان دولت بشار اسد در منطقه
- ۱۳۳..... ۴-۱۵) هدف بازیهی اجرا شده در سوریه چیست؟

- ۱۳۵..... (۱۶-۴) وضعیت در حال حاضر، ترکیه بعد از آنکه کمکهای مورد انتظار خود را از سازمان ملل و آمریکا
- ۱۳۸..... (۱۷-۴) بحران بحرین
- ۱۴۳..... (۱۸-۴) تحولات سیاسی بحرین
- ۱۴۸..... (۱۹-۴) رویکرد کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس
- ۱۴۹..... (۲۰-۴) دیدگاه سیاسی ترکیه نسبت به تحولات بحرین
- ۱۴۹..... (۱-۲۰-۴) مسئله مالی
- ۱۴۹..... (۲-۲۰-۴) حضور در منطقه خلیج فارس
- ۱۵۲..... (۳-۲۰-۴) دیدگاه فرقه گرایانه ترکیه نسبت به بحرین
- ۱۵۳..... (۴-۲۰-۴) همکاری با عربستان در خصوص بحرین
- ۱۵۳..... (۵-۲۰-۴) متحد بودن با آمریکا در امور بحرین
- ۱۵۴..... نتیجه گیری
- ۱۷۲..... منابع و مأخذ
- ۱۷۹..... چکیده انگلیسی

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱) بیان مسئله

برای مدت طولانی به خصوص در طول سال های جنگ سرد، غرب و غربی شدن جهت گیری اصلی سیاست خارجی ترکیه بود و علی رغم اشتراکات تاریخی، فرهنگی و جغرافیایی، شرق و خاورمیانه چندان جایگاهی نزد این کشور و سیاست خارجی آن نداشت. این امر را می توان تا حدودی ناشی از ویژگی های دوران جنگ سرد دانست که ساختار نظام بین الملل جهت گیری های سیاسی و امنیتی کشورها را بر آنها تحمیل می کرد و ترکیه نیز تحت این شرایط نسبت به خاورمیانه نسبتاً بی تفاوت بود. پایان جنگ سرد فرصت هایی را برای کشورها فراهم کرد تا ملاحظات سیاسی امنیتی خود را مورد تجدید نظر قرار دهند و در نتیجه اولویت ها و اشکال جدیدی از روابط را در عرصه سیاست خارجی تعریف نمایند. ترکیه نیز از این امر مستثنی نبود، تغییرات ساختار نظام بین الملل پس از جنگ سرد، تحولات داخلی، هزینه بالای سیاست سستی عدم مداخله و طیف وسیعی از منافع ترکیه از امنیت تا اقتصاد که با خاورمیانه گره خورده بود، این کشور را بر آن داشت تا سیاست فعال تری در این منطقه اتخاذ کند. روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه و مسائلی ناشی از ناکامی عضویت در اتحادیه اروپا این توجه را بیشتر کرد و ترکیه در سیاست خارجی خویش الگوی تازه ای پیش گرفت که خاورمیانه به عنوان یکی از مناطق هدف در کانون توجه آن قرار دارد. از همین رو ما به دنبال شناخت سیاست خارجی جدید ترکیه و مسائل مهم پیش روی آن در منطقه خاورمیانه هستیم.

حزب عدالت و توسعه که از دل پویش‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ترکیه و از دل «حزب رفاه» برآمد، توانست با ارائه الگوی عملی موفق و جلب اعتماد مردم، راه خود را از طریق شوراهای شهرداری‌ها به سوی مجلس و دولت و ریاست‌جمهوری پیماید و با کمترین تنش به قدرت حاکم در ترکیه امروز بدل شود. آنچه مسیر فعالیت و راهبرد این حزب را برجسته می‌کند، قدرت انعطاف‌فعالان این حزب در انطباق با شرایط درونی ترکیه و تحولات پیرامونی آن است، به گونه‌ای که هرگز در بند نام حزبی نیفتادند و پس از انحلال «حزب رفاه» به «حزب فضیلت» تغییر نام دادند و با ممنوعیت فعالیت این حزب نام «حزب عدالت و توسعه» را برگزیدند و با تکیه بر نیروهای خود به راحتی جایگزینی برای رهبری مانند اربکان یافتند و افرادی مانند عبدالله گل رییس‌جمهور و رجب طیب اردوغان نخست‌وزیر کنونی ترکیه، که در دوره گذار از «حزب رفاه» به «حزب عدالت و توسعه» طعم زندان را هم چشیدند، توانستند به خوبی رهبری این حزب را به عهده گرفته و آن را به قدرت برسانند. برای آن که تصویر بهتری از مسیر به قدرت رسیدن جنبش اسلام‌گرای سیاسی در ترکیه ارائه شود باید به یاد آورد که «حزب رفاه» در انتخابات ۱۹۸۷ توانست ۷/۲ درصد آرا را به دست آورد. اما در انتخابات ۱۹۹۱ این آرا به هفده درصد افزایش یافت و این حزب توانست اداره بیست و هشت شهرداری را در اختیار بگیرد. پیامد این وضعیت افزایش آرای این حزب در سال ۱۹۹۵ به بیست و یک درصد بود و اینگونه بود که حزب رفاه در سال ۱۹۹۶ توانست مسئولیت دولت را در یک کابینه ائتلافی به دست آورد و اصلاحاتی ضمنی را در این محورها دنبال کند

۱- پیشبرد و استقرار دموکراسی توده‌ای و پایان دادن به نظام تمرکزگرای کمالیستی در اداره حکومت

۲- بازگرداندن قدرت به مجلس و خلع ید از شورای امنیت ملی

۳- پیوند دادن اصول سیاست با اسلام و روی آوردن به دنیای اسلام در عین حفظ روابط با اروپا

رد پایی که «حزب رفاه» در اداره شهرداری‌ها به جای گذاشت، موجب روی‌آوری مردم به اسلام‌گرایان «حزب عدالت و توسعه» در اکثریت شهرهای ترکیه برای اداره شهرهای این کشور شد و عملکرد موفق

اینان باعث شد تا این حزب به رهبری رجب طیب اردوغان در انتخابات مجلس سال ۲۰۰۲ به پیروزی قاطع دست یافته و با ۳۴/۲ درصد آرا و کسب اکثریت قاطع کرسی‌های مجلس یعنی سیصد و شصت و چهار کرسی از پانصد و پنجاه کرسی اداره مجلس و دولت را به دست گیرد. حاکمیت این حزب نگرانی‌های تازه‌ای را درباره موج اسلام سیاسی در بین سیاستمداران کهنه کار سکولار و نظامیان ترکیه دامن زد، اما رهبران حزب به دلیل ارائه عملکرد موفق در اداره کشور و اتخاذ مواضع درست، توانستند پس از مدتی بسیاری از این نگرانی‌ها را کنار زده و تبدیل به امیدهایی برای پیشرفت و توسعه ترکیه نمایند. دولت برآمده از «حزب عدالت و توسعه» توانست عملکرد موفقی در زمینه توسعه اقتصادی و اجتماعی ترکیه را به نمایش گذارد، رقم کسری بودجه را در سال ۲۰۰۵ به دو درصد کاهش داد. (کمتر از سه درصد کرسی شرط پیوستن به اتحادیه اروپا).

روند تحولات ترکیه و تجربه «حزب عدالت و توسعه» در مقایسه با روند تحولات کشورمان و نظام برآمده از انقلاب اسلامی و نتایج حاصله خود می‌تواند موضوع بسیار قابل تأمل و آموزنده‌ای باشد، این که در ترکیه اسلامگراها چگونه توانسته‌اند با عملکردی کارآمد و در عرصه‌ای کاملاً رقابتی با رأی اکثریت مردم حاکمیت را به دست گیرند و مدلی از پابندی همزمان به ارزش‌ها و هنجارهای اسلامی و مردم سالاری را آن هم در نظامی سکولار به نمایش گذارند. از زمان روی کار آمدن رجب طیب اردوغان، رابطه دو کشور وارد فاز جدیدی شده بود و ترکیه و سوریه با ایجاد شورای عالی همکاریهای استراتژیک گام مهمی را در روابط اقتصادی، امنیتی و دیپلماتیک و حتی برپایی مانور نظامی برداشته بودند. رفت و آمدهای دیپلماتیک و گسترش همکاریها در برخورد با پ.ک.ک نیز دو کشور را بیش از پیش به یکدیگر نزدیک ساخته بود و لغو ویزای میان دو کشور نیز رفت و آمد را تسهیل کرده بود. با این حال، سطوح بالای تعاملات میان دو کشور نمی‌توانست توجیه گر رفتار نیروهای امنیتی سوریه باشد و لذا دولت ترکیه از آغاز نا آرامی‌ها، رفتار نیروهای امنیتی را مورد انتقاد قرار داد. با این حال، ترکها ترجیح دادند هم با اپوزیسیون و هم با دولت روابط معقولانه‌ای برقرار کنند. اقدام ترکها در اجازه دادن به گروه اپوزیسیون سوری برای برگزاری جلسه در ترکیه هم ژستی دمکراتیک از سوی دولت مردان ترکیه بود و هم آنکه ترکها

تحت فشار افکار عمومی به خصوص مسلمانان ترک باید واکنشی معقولانه نسبت به رفتار نیروهای امنیتی سوریه از خود نشان می دادند. همانگونه که می دانیم عدالت و توسعه، حزب قدرتمند حاکم که روز دوازده ژوئن انتخابات پارلمانی را پیش رو دارد ریشه هایش به اخوان المسلمین بازمی گردد و قطعاً نمی تواند در مقابل کشوری که بخشی از اخوان را در خود جای داده است، بی تفاوت باشد. با توجه به رویکرد حزب عدالت و توسعه طی سالهای اخیر، اتخاذ چنین سیاستی از سوی دولتمردان ترکیه انتظار می رفت. رفتار ترکیه و حزب عدالت و توسعه در طی سالهای اخیر نشان داد که این کشور درصدد افزایش موقعیت و منزلت خود با استفاده از پتانسیل های منطقه ای است. بازار و تجارت فعال در منطقه، چالشها و منازعات منطقه ای می توانست برای ترکیه فضای لازم برای بهره برداری را فراهم آورد. با توجه به نقش کلیدی و تاثیرگذاری که احمد داوود اوغلو وزیر امور خارجه ترکیه در شکل دهی و اجرای سیاست خارجی ترکیه بعد از روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه داشته است، برای درک و شناخت سیاست خارجی ترکیه و اهداف آن در منطقه خاورمیانه، ناگزیر باید تحلیل را از اندیشه های وی شروع کرد. داوود اوغلو مهمترین دیدگاه های خود را در قالب دو گفتمان «عمق استراتژیک» و «به صفر رساندن اختلافات با همسایگان» عرضه کرده است. دکتربین «عمق استراتژیک» که در کتابی به همین نام منتشر شده است بیان کننده این است که ارزش یک کشور در روابط بین الملل، از موقعیت ژئواستراتژیک و عمق تاریخی آن نشأت می گیرد. بر همین اساس ژئوپلیتیک، هسته اصلی این دکتربین را تشکیل می دهد و مولفه های دیگری چون تاکید بر قدرت نرم، تلاش برای میانجیگری و حل بحران های منطقه ای و بین المللی و اتخاذ راهبرد برد - برد در ارتباط با دیگر کشورها، این دکتربین را تکمیل می کند. در این دکتربین داوود اوغلو استدلال می کند که «ترکیه به دلیل موقعیت جغرافیایی و تاریخی خاص خود دارای عمق استراتژیک است» و به همین دلیل باید در ردیف کشورهای منحصر به فرد قرار گیرد و به عنوان یک قدرت مرکزی محسوب شود. این دکتربین بر این باور است که ترکیه باید نقش رهبری مناطق پیرامونی خود را به عهده بگیرد و اهمیت استراتژیک جهانی برای خود کسب کند. اینجاست که پای دکتربین دوم یعنی «دکتربین به صفر رساندن مشکلات با همسایگان» به میان کشیده می شود. طبق دکتربین مذکور،

ترکیه برای اینکه بتواند به رهبر منطقه ای تبدیل شود و اهمیت استراتژیک بین المللی پیدا کند، باید با همسایگان خود روابط دوستانه برقرار کرده و مشکلات و اختلافات فیما بین را از بین بردارد. (صولت، ۱۳۹۰: ۲۲)

عمده ترین و اصلی ترین هدف ترکیه در این چارچوب رسیدن به بیشترین میزان همگرایی و همکاری با همسایگان با این رویکرد است: «زدودن همه اختلافات و تنش های موجود و افزایش ثبات در منطقه از طریق وابستگی متقابل اقتصادی و جستجوی مکانیسم های ابتکاری و کانال های حل اختلافات با تشویق اقدامات مثبت و ایجاد پل های میان فرهنگی با ایجاد گفتمان و فهم مشترک (Davutoglu,2010:13)

در واقع ترکیه با تعریف تازه ای که از خود و سیاست خارجی خود ارائه کرده توجه خویش را به خاورمیانه معطوف ساخته است. تبدیل خاورمیانه (شامل شمال آفریقا) به کانون توجه تلاش های سیاست خارجی ترکیه نشان از وجود بعد قدرتمند هویتی در سیاست خارجی جدید این کشور دارد. ترکیب این مساله با تاریخ و جغرافیا و نمود آن در دکترین عمق استراتژیک سبب می شود که ترکیه هدف خود در خاورمیانه را از تبدیل شدن به قدرت منطقه ای تغییر داده و تبدیل شدن به قدرت مرکزی را در دستور کار خویش قرار دهد و از تمام موقعیت هایی که در منطقه فراهم است در جهت رسیدن به این هدف و تثبیت موقعیتش استفاده کند. برای ترک ها روابط ویژه با آمریکا و غرب (عضویت در ناتو)، تصمیم گیری های موردی مستقل از آمریکا (مانند مسئله عراق) و تداوم حضور موثر آمریکا در منطقه دارایی هایی محسوب می شوند که می توانند از آنها برای تبدیل شدن به قدرت مرکزی استفاده کنند. اما مهمترین دارایی ترک ها در راستای تبدیل شدن به قدرت مرکزی و حفظ این موقعیت را می توان بحران های منطقه خاورمیانه دانست که سیاست خارجی ترکیه آنها را شناسایی و مورد استفاده قرار می دهد.

این امر در شیوه برخورد ترکیه با مسائل و بحران های منطقه، خود و اهمیتش را نشان می دهد. این کشور از آنجایی که نقش قدرت مرکزی منطقه را از آن خود می داند، در راستای تقویت این جایگاه حق تصمیم گیری و عمل اختیاری در برابر آمریکا و غرب را برای خود محفوظ می داند و گاه هم راستا با

امریکا و گاه مخالف خواست آن کشور عمل می کند. برای مثال در مساله هسته ای ایران از حق ایران دفاع و در مقابل خواست امریکا استقلال عمل نشان می دهد و در بحران سوریه با امریکا هم سو شده و به دنبال تضعیف و حتی حذف بشار اسد است. این نوع برخورد با رعایت ظرافت های خاص می تواند باعث امتیازگیری از امریکا و متحدان اروپایی اش مثلاً برای عضویت در اتحادیه اروپا شود که می توان ادعا کرد با توجه به حمایت های اخیر امریکا از عضویت ترکیه در اتحادیه، تا حدودی این مهم به دست آمده است و از طرف دیگر می تواند منجر به تثبیت موقعیت مرکزی ترکیه به عنوان یک کشور دارای قدرت و توان تصمیم گیری مستقل شود.

بحرین: کشور بحرین از سی و سه جزیره کوچک و بزرگ تشکیل شده، مرکز آن منامه است. بحرین در گذشته بخشی از امپراتوری ایران پیش از اسلام بوده است؛ چرا که این کشور از زمان هخامنشیان و ساسانیان، یک «سات رابی» بوده که از سه بخش تشکیل شده بود. ما بحرین را جزئی از بخش یک سات راب (استان) می شناسیم. در زمان سلطنت انوشیروان، بحرین یک پایگاه بزرگ دریایی و محل استقرار «اسپهد» بزرگ نیروی دریایی بود. در اوایل قرن شانزدهم میلادی با هجوم استعمار پرتغال به منطقه اقیانوس هند و خلیج فارس (در سال ۱۵۰۶) بسیاری از نقاط استراتژیک منطقه و از جمله جزیره هرمز و مجمع الجزایر بحرین نیز (در سال ۱۵۲۱) به تصرف و اشغال پرتغالی ها درآمد پس از گذشت حدود یک قرن از اشغال پرتغالی ها، شاه عباس در سال ۱۶۰۲ با لشکرکشی به بحرین، آنجا را از تصرف اشغال گران خارجی آزاد کرد و مجدداً به ایران ملحق نمود، که پس از آن، مجمع الجزایر بحرین به مدت صد و هشتاد سال در اختیار و تحت نظر کامل حکومت ایران بود. در سال ۱۷۸۳ (یا ۱۷۸۲) شیخ احمد بن خلیفه از قبیله «بنی عتبه» و از خاندان خلیفه (که از منطقه نجد در مرکز عربستان به کویت مهاجرت کرده بود) به این سرزمین حمله کرد و پس از شکست سربازان ایرانی، بر این منطقه استیلا یافت، که از آن پس، حکومت بحرین با حمایت همه جانبه سیاسی - استعماری انگلستان در اختیار اعضای خاندان خلیفه (آل خلیفه) قرار گرفت، اما با این همه، در همه این سالها ایران هم چنان بحرین را جزئی از خاک خود می دانست. دولت ایران در مدت یک قرن و نیم (۱۸۲۰ - ۱۹۷۰) و با وجود دخالت و سلطه انگلستان بر

آن جزیره، هیچ‌گاه جدایی‌بحرین از خاک ایران را نپذیرفت؛ هرچند قدرت انجام عمل حادی علیه انگلیس را نیز نداشت. نخستین گام‌ها به سوی واگذاری بحرین در زمان پهلوی دوم برداشته شد و آن زمانی بود که انگلیسی‌ها و آمریکایی‌ها از هر دو سو شاه را به چنین تصمیمی ترغیب، تهدید و تطمیع کردند و سرانجام به هدف خود دست یافتند.

۱-۲) بررسی ادبیات موجود

کتاب‌ها و مقالات متعددی در مورد روابط ترکیه با سوریه و بحرین نوشته شده است و دیدگاه‌های مختلفی در این مورد بیان شده و روابط سیاسی و اقتصادی و مذهبی سوریه و ترکیه را مورد بررسی قرار داده و مشکلات سیاسی، فرقه‌ای، مذهبی پیش روی ترکیه در روابط با سوریه و بحرین را مورد بررسی قرار داده است و همچنین در این رابطه می‌توان به کتاب‌ها و مقالات زیر اشاره کرد

کتاب روابط خارجی ایران نوشته دکتر ازغندی اشاره کرد که در این کتاب به روابط ترکیه و سوریه اشاره شده است. کتاب خاورمیانه نوشته اوئیز فاستر به روابط ترکیه و سوریه اشاره کرده است. کتاب خاورمیانه انتشارات ابرار معاصر تهران سال ۱۳۹۰ در مورد روابط ترکیه و سوریه مطالبی را ارائه کرده است. مقاله ترکیه و بحران سوریه در مورد روابط ترکیه و سوریه به مطالبی اشاره کرده است، همچنین در مورد روابط ترکیه و سوریه در دوران بشار اسد مقاله‌ای توسط دکتر اطهری و خانم سحر تقی پور به چاپ رسیده است. مقاله‌ای تحت عنوان سیاست خارجی ترکیه در قبال بحران سوریه نیز در این زمینه به چاپ رسیده است. ژئوپلتیک بحرین و نافرجامی اعتراضات مردمی مقاله دیگری است که توسط مهدی میرزاده به رشته تحریر درآمده است. محمد فرازمنند در نشستی با عنوان فرصت‌ها و چالش‌های خیزش مردمی در بحرین به بحران‌ها و اعتراض‌های مردمی بحرین اشاره داشته است. مسئله کرد‌های سوریه چالشی جدی برای ترکیه عنوان مقاله‌ای است که توسط رحمت حاجی‌مینه به رشته تحریر درآمده است.